

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผึ่ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Sustainably Development for Ecotourism at Ban Tam Pheung Ton-Yuan Sub-District, Pamon District, Surat Thani Province

อังคณา ฤทธิกุล*

Angkana Rittikul*

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนและพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนของชุมชน ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการกลุ่มอาชีพท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้แทนส่วนราชการ และประชาชนในชุมชน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม และเทคนิค SWOT Analysis การวิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละและวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชน พบว่า ยังขาดความรู้และความเข้าใจในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควรมีการกระจายรายได้ภายในชุมชนเพราะให้ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม มีความสะดวกปลอดภัย สะอาด และสวยงามมีที่พักเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ภาครัฐยังไม่ให้ความสำคัญในด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเท่าที่ควร บริบทด้านพื้นที่มีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีความสะดวกและปลอดภัยในการเดินทางมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นเกษตรกรรมสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก ประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มีลักษณะการมีส่วนร่วมทางสังคมที่ดี ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนของชุมชน ประเด็นยุทธศาสตร์เชิงรุกต้องเสริมสร้างองค์กรโดยการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนซึ่งมีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมภายใต้การบริหารจัดการที่มีความเหมาะสมโดยมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ร่วมกันวางแผนงาน จัดสรรงบประมาณ เพื่อกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไขต้องมีแนวทางในการขยายขอบข่ายชุมชนไปยังกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นเอกลักษณ์เด่นของผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวแบบครบวงจร ยุทธศาสตร์เชิงป้องกันต้องสร้างเครือข่ายเพื่อบริการนักท่องเที่ยวโดยประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้มีการจัดระบบการขนส่งที่สะดวกปลอดภัยได้มาตรฐาน ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไขวิกฤตต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เช่น ลดการบุกรุกที่สาธารณะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ หวงแหวน ดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

* นักศึกษาปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. e-mail: p_anom@hotmail.com

Abstract

This study aimed to investigate the potential relationship with ecotourism, sustainable communities and develop strategies for ecotourism, participatory and sustainable community. Purposive Sampling was used with a sampling population of about 50 made up of community leaders, ecotourism operators, representatives from government agencies and the community. The research instrument were questionnaires. SWOT ANALYSIS was used to collect the data. Percentage and content analysis were used to analyzed the data.

The results were correlated with the potential of ecotourism and community based on personal information sampled with the conversation of natural resources. Because of the lack of common knowledge and understanding of management, public relation is not widespread as it should be distributed within the community. The proposed cooperation by leaders and the community to participate in a variety activities had the potential of safe, clean and beautiful tourist environment

The strategic development of ecotourism; participatory and sustainable community development of service center for tourists, tour coordination with other organizations with a more standard safety and crisis response strategies, measures to promote and safeguard the management of natural resources. There should be public participation in the knowledge and management of natural resources exploitation and conversation.

Keywords: Development, Ecotourism

บทนำ

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นเร็วและมีความรุนแรงซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งส่งผลให้มนุษย์มีความเดือดร้อนขยายเป็นวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งที่สังคมโลกยังให้ความสนใจไม่มาก คือ ยังมีคนจำนวนมากที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนในโลกมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การดำเนินชีวิตของแต่ละคนทั้งทางด้านพฤติกรรม การอุปโภค บริโภค การใช้ยานพาหนะ เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน และจำเป็นต้องพึ่งพาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องผ่านกระบวนการผลิตทั้งสิ้น ในกระบวนการผลิตก็ย่อมทำให้เกิดก๊าซพิษชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะก๊าซเรือนกระจกเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิด “ภาวะโลกร้อน” ที่เป็นภัยกับมนุษย์หลายประการในปัจจุบัน เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม ภัยแล้ง ภัยหนาว ลมพายุ อุณหภูมิโลกสูงขึ้น ระดับน้ำสูงขึ้นซึ่งส่งผลให้เกิดการรุกตัวเข้ามาในแผ่นดิน ในช่วงเวลาที่ผ่านมามี “ภาวะโลกร้อน” ได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันขึ้นมากมาย ดังนั้นมาตรการป้องกันปัญหาดังกล่าวจึงต้องมีการรณรงค์ให้คนเห็นความสำคัญของธรรมชาติโดยการท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุดเพราะจะเป็นวิธีการที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (อุมาพร ศุภการ, 2549, 3)

ในยุคที่มีกระแสด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแพร่ขยายไปทั่วโลก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยว โดยตั้งคณะกรรมการทำงานเพื่อศึกษา

เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) โดยมีจุดประสงค์เพื่อสื่อความหมายให้ชาวไทยเข้าใจรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของการจัดการที่มีคุณภาพเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการ การป้องกัน การกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เพื่อเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และได้รับผลตอบแทนเพื่อนำกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่ง

ท่องเที่ยวและในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งท้องถิ่นจะต้องเริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) ซึ่งรวมถึงการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีศักยภาพสูงประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามทั้งทางบก ทางทะเล แหล่งประวัติศาสตร์ มีประเพณีวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ส่งผลให้เกิดการเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างดีเยี่ยม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี “มุ่งสู่การเป็นผู้นำการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพที่ยั่งยืนในภูมิภาค” และมีกรอบยุทธศาสตร์รองรับการพัฒนาภายใต้วิสัยทัศน์ดังกล่าว 3 ประการ คือ 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) พัฒนาบริการและประชากร 3) พัฒนาการตลาด ทั้งนี้ทิศทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานีตามกรอบยุทธศาสตร์ 3 ประการจะต้องดูจุดอ่อนอะไรที่ต้องแก้ไขจุดนั้นก่อน เช่น แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและไร้ระเบียบก็ต้องมีการวางผังเมือง Zoning จัดสภาพภูมิทัศน์ จัดหาสาธารณูปโภคให้เพียงพอ ต้องดูจุดแข็งอะไรที่ต้องเสริมจุดแข็งนั้น ๆ เช่น ในกลุ่มจังหวัดมีความหลากหลายทางการท่องเที่ยวทั้งโบราณสถาน ธรรมชาติ ทางบกทางทะเล วัฒนธรรมประเพณีก็ต้องมีการเชื่อมโยงสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทั้งในกลุ่มจังหวัดและกับกลุ่มภูมิภาคอื่น ๆ ยกเว้นทั้งการบริการและบุคลากรจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว One

Stop Service เสริมสร้างการคมนาคมและการบริการให้สะดวกและที่สำคัญที่สุดต้องสร้างความแตกต่างให้สถานประกอบการ ประชาชนเข้าร่วมโครงการอาหารสะอาดรสชาติอร่อยโดยมีเป้าหมายให้แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มสวยงาม สะอาด มีระเบียบ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ กับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

บ้านถ้ำผิง ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลต้นยวน อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงเนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยในปี พ.ศ.2546 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการโครงการนำร่อง (โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก) ในชุมชนมากกว่า 100 ชุมชน ใน 9 ภูมิภาค และบ้านถ้ำผิง ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการเนื่องจากบ้านถ้ำผิงเป็นหมู่บ้านที่มีภูเขาล้อมรอบมีทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงาม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน สวนกาแฟ และสวนผลไม้ และยังเป็นหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งป่าต้นน้ำที่สามารถจัดเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ บึงมหัศจรรย์น้ำต้นทรายดูดหรือน้ำพุเย็น ถ้าประวัติศาสตร์สมรภูมิ ถ้ำน้ำลอด น้ำตกธารพฤษภา น้ำพุร้อน จุดชมวิว ดอกไม้สีด้า บ้านพักโฮมสเตย์ อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น กิจกรรมของการท่องเที่ยวของบ้านถ้ำผิงในปัจจุบันนี้ได้พัฒนาและขยายตัวโดยมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวและดูงานตลอดทั้งปี สังเกตได้จากรางวัลต่าง ๆ ที่ได้รับ เช่น รางวัลลูกโลกสีเขียว ปี 2547 รางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยวยอดเยี่ยม ปี พ.ศ. 2549

รางวัลป่าชุมชนยอดเยี่ยม ปี พ.ศ. 2551 กิจกรรมที่มีความโดดเด่น คือ ศึกษารวมชาติสิ่งมหัศจรรย์ บ่อต้นทรายดูด ท่องเที่ยวเรียนรู้ประวัติศาสตร์ถ้ำสมรภูมิ ปลูกป่าบริเวณป่าต้นน้ำ อาหารพื้นเมืองต้อนรับนักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวเชิงเกษตรสวนผลไม้ตามฤดูกาล สุดท้ายประทับใจกับบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้มีเพียงกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านถ้ำผิงที่ดำเนินการกันเองเพียงกลุ่มเดียว ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจยังไม่เห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่า ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นจึงเกิดปัญหาของความไม่สอดคล้องกันระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผิงขึ้น โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อให้นักวิจัย นักวิจัยชุมชน และประชาชน ได้ร่วมกันศึกษาปัญหา ร่วมกันกำหนดแนวทางและมาตรการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านถ้ำผิง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผิง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. พัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผิง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกรวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนในหมู่ที่ 5 บ้านถ้ำผิงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนบ้านถ้ำผิงในเรื่องศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้ เทคนิค SWOT Analysis ซึ่งได้ผลเป็นการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผิง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้ค่าเฉลี่ย

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ประเด็นที่แสดงความคิดเห็นร่วมกันในการกำหนดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของบ้านถ้ำผิง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปรากฏผลดังนี้

1. ศักยภาพด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในการต้อนรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับมาก โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนศักยภาพด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องประวัติศาสตร์ของบ้านถ้ำผึ้ง อยู่ในระดับน้อยตามลำดับ

2. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (SWOT Analysis) ประเด็นยุทธศาสตร์เชิงรุกต้องเสริมสร้างองค์กรโดยการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไขต้องมีแนวทางในการขยายขอบข่ายชุมชนไปยังกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเน้นลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ชุมชน ยุทธศาสตร์เชิงป้องกันต้องสร้างเครือข่ายเพื่อบริการนักท่องเที่ยวโดยประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ให้มีการจัดระบบการขนส่งที่สะดวกปลอดภัยได้มาตรฐาน ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไขวิกฤติต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาผลจากการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผู้วิจัยนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษาได้ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศักยภาพของชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารและจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงส่งผลกระทบต่อระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำอย่างไรถึงจะทำให้การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนมีความยั่งยืน สามารถอนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ความสวยงาม มีความหลากหลาย รักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเก่าแก่ เนื่องจากในปัจจุบันนี้ในพื้นที่ชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวนยิ่งขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจัยภายในชุมชนเอง เช่น ภาวะประชากร คือ การเพิ่มจำนวนประชากร การย้ายถิ่น การปรับปรุงด้านการคมนาคมการสื่อสาร และเนื่องจากปัจจัยภายนอกเข้ามาสู่ชุมชนบ้านถ้ำผึ้งมากขึ้น เช่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมชุมชนเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้า สะดวก รวดเร็ว ง่ายต่อการปฏิบัติ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2546, 14-

15) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญคือการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุดมุ่งหมายให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษที่จะไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่สิ่งแวดล้อมดั้งเดิม เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสวงหาในการเดินทางมาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้ยั่งยืน เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบจากการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว จนเกิดสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกกระทบให้ด้อยคุณค่าลง

ดังนั้น การให้ความรู้ ความเข้าใจและการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพวรรณ ปีสิริกันต์ (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษา 3 ชุมชน บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่” โดยศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับกลุ่มผลประโยชน์ ภายใต้นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นกลไกไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่เกิดขึ้นในชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื่องจากชุมชนมีส่วนร่วมน้อยมาก และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวน้อยมาก โดย

ชุมชนบริเวณนี้ส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการทำเกษตร และการรับจ้าง ซึ่งผู้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับกลุ่มนายทุนที่เข้ามาซื้อที่ดินและทำกิจกรรมต่าง ๆ และพบว่าในปัจจุบัน ชุมชนเป็นเจ้าของที่ดินน้อยมาก บางหมู่บ้านขายที่ดินให้กลุ่มนายทุนหมดแล้ว มูลค่าทางเศรษฐกิจจึงเกิดจากการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ความขัดแย้งของชุมชนกับกลุ่มผลประโยชน์มีน้อย ส่วนใหญ่เอื้อประโยชน์กันมากกว่า ดังนั้น การที่จะให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและทรัพยากรธรรมชาติยังคงอยู่อย่างสมบูรณ์ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของนายทุนที่เข้ามาอยู่ใหม่ร่วมกับชุมชน โดยมีองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสาน นำทีมการวิจัยความรู้ด้านการจัดการสมัยใหม่ และใช้การวิจัยมาเป็นเครื่องนำทางการพัฒนาจึงจะเกิดความยั่งยืนได้

สอดคล้องกับงานวิจัยปริวรรต สมนึก (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน เกาะภูเก็ต ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี” โดยศึกษาศึกษาภาพของชุมชนเกาะภูเก็ตในการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวและแนวทางในการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยชมรมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะภูเก็ตมีรายการนำเที่ยวที่แตกต่างกัน ความพึงพอใจระดับน้อยในภาพรวมของการบริการด้านต่างๆ โดยพึงพอใจระดับน้อยในด้านมัคคุเทศก์ ค่าบริการ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ต่อมาในระยะประเมินความก้าวหน้าพอใจระดับน้อยในภาพรวมการบริการด้านต่างๆ แต่ก็ดีขึ้นกว่าระยะแรกและคนในชุมชนเห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลดีขึ้นต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยกิจกรรมนี้ ทำให้ชาวบ้าน

มีรายได้และโอกาสในการสร้างรายได้มากขึ้น ความสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจิตสำนึกของการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติมากขึ้น

2. องค์กรของรัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรจะทำให้ความรู้แก่ประชาชนโดยจัดทำเป็นสิ่งพิมพ์ หรือสื่อโฆษณา ต่าง ๆ เผยแพร่เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรเหล่านี้มีคุณค่าควรผ่านการฝึกอบรมทั้งในเรื่องการนำทัวร์และมาตรการด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวนมีอยู่ในขณะนี้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวไม่มากนัก อาจจะเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง ตลอดจนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไม่เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมากนัก เนื่องจากนักท่องเที่ยวเหล่านี้ชอบที่จะท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ ซึ่งต้องมีความยากลำบากในการเข้าถึง หรืออาจจะต้องการผจญภัยเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้ความรู้สึกที่ตื่นเต้นน่าประทับใจ

4. ประชาชนในพื้นที่บ้านถ้ำผึ้ง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขาดผู้นำการท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนเองก็ขาดการร่วมมือที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืน ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะชุมชนมีความหลากหลายในการประกอบอาชีพจึงส่งผลกระทบต่อกิจกรรมที่จะต้องทำและรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ว่า มีอาชีพทำการเกษตรกรรม มีอาชีพรับจ้างทำการเกษตรกรรม ค้าขาย บริการรถท่องเที่ยว ประกอบการที่พัก อาชีพเหล่านี้ล้วนแตกต่างกัน และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ พงณา สวนศรี (2556, 1-2) ได้เขียนคู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่าการท่องเที่ยวเป็นการดึงคนจากภายนอกมาเรียนรู้ชุมชน แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนคือ วิถีชีวิตที่แตกต่าง และวัฒนธรรมดั้งเดิม จุดดึงดูดคือวิถีที่เรียบง่ายและมีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชน อินทเสมอ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ : กรณีศึกษาตำบลปากน้ำปราณ พบว่าตำบลปากน้ำปราณมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศมาก ทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมและสิ่งที่สร้างขึ้น และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ การเดินศึกษาธรรมชาติ การปลูกป่าชายเลน ในด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ปลูกจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) ส่งเสริมและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) การบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งผลการประเมินยุทธศาสตร์ดังกล่าวจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและนักท่องเที่ยว สรุปได้ว่ามีความเหมาะสมระดับมาก สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

5. ชุมชนบ้านถ้ำผึ่ง ตำบลต้นยวน มีจุดแข็งที่จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีศักยภาพมากขึ้นเนื่องจากมีธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์โดยเฉพาะพื้นที่อยู่ในหุบเขาและมีป่าต้นน้ำ มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายหลายทางระบบวิทยานอกจากนี้ยังมีความหลากหลายในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ชุมชนมีความเรียบง่ายในลักษณะของชุมชนเขตชนบท เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณ มีวัดเก่าแก่อตั้งอยู่ในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน การเข้าถึงพื้นที่ที่มีความสะดวกและปลอดภัยและชุมชนมีกลุ่มบุคคลที่สนใจและมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวและจัดที่พักรองรับนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มีการรวมตัวจัดตั้ง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ด้านการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวควรให้มีโครงการ หรือกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมกิจกรรมของคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนได้เพิ่มพูนความรู้ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีโครงการขยายผลกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ไปสู่กลุ่มคนต่างๆ ภายในชุมชนให้มากขึ้น เช่นการสร้างมัคคุเทศก์น้อย มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

2. ด้านการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนของชุมชนเสริมสร้างองค์กรโดยการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ต้องมีแนวทางในการขยายขอบข่าย

ชุมชนไปยังกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเน้นลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างเครือข่ายเพื่อบริการนักท่องเที่ยวโดยประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ให้มีการจัดระบบการขนส่งที่สะดวกปลอดภัยได้มาตรฐาน และวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนเพื่อประโยชน์สูงสุดควบคู่กับการอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการในท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ควรศึกษาความต้องการของชุมชนในส่วนของการกำหนดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมในด้านการพัฒนาตนเองและชุมชนโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก

3. ควรประยุกต์แผนปฏิบัติการให้เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง เช่น ระยะเวลาของการปฏิบัติตามความเหมาะสมแต่ทั้งนี้จะละทิ้งกระบวนการหลักไม่ได้ ในส่วนของการนัดหมายกลุ่มจะต้องติดตาม อาศัยความเป็นญาติพี่น้อง ความเป็นกันเองเข้าช่วยเสริมกระบวนการดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- นพวรรณ ปีสิริกานต์ (2551). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษา 3 ชุมชน บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา.(2542).การพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปวีรบรรต สมนึก. (2552). การพัฒนารูทกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐาน เกาะกูดระตแต ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปาริชาติ วัลย์เสถียร. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พจนา สงวนศรี. (2546).การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สุชน อินทเสมอ. (2554). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ : กรณีศึกษาตำบลปากน้ำปราณ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ และดรศรี เอ็มพันธ์. (2538). แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทางทะเล 19-21 กรกฎาคม 2538. กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กร. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากาการพิมพ์.
- อุมาพร ศุภการ. (2549). การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนตำบลสะพือ อำเภอประทิว จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.